

PEDAGOGIA ÎNVĂȚĂRII INDIVIDUALE ÎN CADRUL UNIVERSITAR

Vladimir GUȚU, Ludmila DARII

Catedra Științe ale Educației

The pedagogy of individual learning at the university, studying/individual activity represents a modality of organization of a correlation „subject-subject”, on the level of educational, the objectives of research activities being realized by the students independently, with or without the help of the teachers.

The individual activity realized personally offers different/common themes adapted to the particularities, necessities and interests of the student, but also to the curricula objectives.

Învățarea/activitatea individuală reprezintă o modalitate de organizare a corelației „subiect–subiect” la nivelul unor acțiuni didactice/investigaționale care solicită realizarea unor obiective academice de către studenți independent de colegii săi, cu ajutorul sau fără ajutorul cadrelor didactice.

Activitatea individuală realizată/realizabilă personalizat propune teme (diferențiate sau comune, însă realizate individual) adaptate particularităților, necesităților și intereselor studentului, dar și obiectivelor curriculare vizate.

Activitatea individuală, în actualul context academic în care „a învăța să înveți” a devenit o strategie, reprezintă un instrument și un obiectiv educațional. În calitatea sa de instrument educațional, „activitatea individuală poate fi organizată în atingerea unor diverse scopuri didactice formative sau informative, respectiv în atingerea unei palete largi de obiective fundamentale” și specifice.

Complexitatea activității individuale este evidentă: ea presupune o profundă implicare cognitivă și afectivă, o reflecție interioară adâncă, un comportament de învățare activ și motivat, care determină permanente restructurări cognitive și facilitează producerea a ceva nou, cu caracter original, creator.

Instruirea, în primul rând cea interactivă, promovează activități individuale de tip productiv, finalizate cu elaborarea de produse intelectuale: referate, proiecte, scheme, explicații, modele teoretice, comunicări, articole științifice etc.

Practica instruirii universitare a validat diverse metode de activitate individuală. Termenul „individuală” evidențiază faptul că această categorie de metode valorizează activitatea intelectuală independentă, personalizată a celor care învață.

Propunându-și să valorifice potențialul fiecărui student, pedagogia învățării individuale are drept caracteristici principale următoarele elemente:

- se bazează pe stimularea și dezvoltarea reflecției personale a studenților, pe gândirea lor activă, analitică, logică, critică, divergentă, creatoare, imaginativă etc.;

- permite individualizarea instruirii prin oferirea posibilității fiecărui student de a desfășura activități în ritm propriu, în funcție de propriile particularități individuale, de potențialul său intelectual, de profilul profesional ales etc.;

- contribuie la formarea competențelor de muncă individuală;

- dezvoltă motivația intrinsecă superioară pentru studii, formează spiritul de independență și de inițiativă, spiritul de observație și de cercetare;

- statutul cadrului didactic este de organizator, de ghid și îndrumător al activității de învățare, cercetare, al procesului de formare a competențelor de autoinstruire ale studenților;

- presupune un curriculum–nucleu pentru toți studenții, dar diferă aplicarea acestuia în atingerea obiectivelor propuse; un curriculum opțional și la libera alegere.

Înțelegând instruirea individuală ca un răspuns la interesele, așteptările și nevoile epistemologice ale studenților, oferim câteva sugestii pentru proiectarea și valorificarea acestui răspuns:

- identificați nevoile și așteptările epistemologice la care trebuie să răspundeți prin intermediul cursului predat;

- identificați particularitățile psihologice și nivelul de posedare a instrumentelor de activitate individuală a studenților;

- stabiliți clar obiectivele de atins în cadrul activității individuale a studenților;

- stabiliți un cadru de referință privind motivarea internă pentru activitatea individuală;

- integrați evaluarea activității individuale în activitățile de predare-învățare;
- încurajați reflecția personală interioară a studenților, obișnuiți-i să-și autoanalizeze și să-și autoevalueze experiențele de învățare individuală;
- oferiți instrucțiunile necesare desfășurării activității individuale a studenților;
- întrețineți un dialog permanent cu studenții privind:
 - autocunoașterea, autoevaluarea, autoaprecierea;
 - conștientizarea rolului pe care îl are studentul în activitatea individuală;
 - asumarea unor responsabilități;
 - realizarea unui feed-back eficient.

Pedagogia învățării individuale pleacă de la ideea că fiecare student în parte, cu nevoile și așteptările lui epistemice, ar putea fi asimilat cu o problemă a cărei soluție nu poate fi căutată și găsită decât în el.

Studenții, cunoscându-și propriul stil de învățare sau propria combinație de stiluri de învățare, modul în care activează, ce ar trebui să întreprindă dacă activitatea lor nu este eficientă, își gestionează tot mai eficient acțiunile sale. În mod progresiv, activitatea studentului de astăzi devine tot mai personalizată și autonomă.

În continuare, ne propunem să distingem unele strategii și metode de activitate individuală de învățare valorificate în pedagogia modernă.

Studiul individual cu ajutorul manualului, cursului, notelor de curs, alte surse

Această strategie este sprijinită în contextul actual de o serie de metode și tehnici de activitate individuală:

1. Analiza (*descompunerea imaginară a unui tot întreg în părți componente, evidențierea unor indici și însușiri separate*):

- descompuneți imaginar obiectul în părți componente;
- evidențiați unele părți componente ale obiectului;
- studiați fiecare parte (latură) aparte, ca un element al unui tot întreg;
- uniți (combinați) părțile obiectului într-un tot întreg.

2. Sinteza (*îmbinarea imaginară a părților componente ale obiectului sau fenomenului, combinarea imaginară a caracteristicilor, însușirilor sau laturilor*).

La nivel de transferare a cunoștințelor, sintezei îi sunt caracteristice următoarele acțiuni:

- căutarea asemănarilor dintre cunoștințele deja acumulate și sfera problemei noi;
- transferarea legilor de bază asupra problemelor noi;
- formarea concluziilor referitoare la problema nouă.

3. Generalizarea (*evidențierea imaginară a aspectului comun a obiectelor și fenomenelor relațiilor, iar după aceea în această bază – combinarea lor reciprocă*):

- fixarea primelor impresii despre obiectele supuse generalizării;
- găsirea deosebirilor dintre obiecte;
- găsirea asemănarilor dintre obiecte;
- compararea deosebirilor și asemănarilor obiectelor;
- formularea concluziei sau definirea noțiunii.

4. Compararea (*confruntarea imaginară a obiectelor sau fenomenelor cu scopul determinării asemănarilor și deosebirilor dintre ele*).

Etapa prealabilă:

- a lua cunoștință de obiectele de comparare;
- determinarea comparativității obiectivelor;
- determinarea unei anumite consecutivități a comparării;
- alegerea obiectului de sprijin al comparării.

Etapa de bază:

- analiza inițială semantică a obiectelor ce trebuie să definească baza comparării;
- analiza primului obiect și formularea lui;
- analiza celui de-al doilea obiect și formularea lui;
- compararea și evidențierea celor mai esențiale caracteristici ale asemănării;
- compararea și evidențierea celor mai esențiale caracteristici ale distincției;
- stabilirea independenței dintre obiecte;
- formularea concluziilor comparării.

5. Concretizarea (completarea imaginară a caracteristicilor esențiale sau însușirilor obiectelor cu cele care le sunt inerente (specifice), dar în momentul dat lipsesc):

- evidențiați însușirile, trăsăturile și laturile obiectului cercetat;
- completați imaginar obiectul evidențiat cu noi însușiri, laturi;
- cercetați obiectul evidențiat ținând cont de însușirile lui vechi și noi, trăsăturile și laturile lui.

6. Abstractizarea (evidențierea imaginară a caracteristicilor și însușirilor esențiale ale obiectelor prin sustragerea concomitentă a caracteristicilor și însușirilor neesențiale):

- determinați care moment, latură, trăsătură sau însușire a obiectului cercetat sunt cele mai importante;
- extrageți la studierea obiectului cercetat cele mai importante momente, laturi, trăsături sau însușiri;
- lăsați la o parte celelalte momente, laturi, trăsături sau însușiri ale obiectului cercetat
- studiați în continuare numai momentele, laturile, trăsăturile sau însușirile distinctive ale obiectului cercetat.

7. Clasificarea (repartizarea imaginară a obiectelor în grupuri sau subgrupuri în dependență de asemănările sau deosebirile dintre ele):

- determinați baza clasificării;
- aplicați operațiile expuse mai sus, efectuați divizarea obiectelor după baza determinată;
- construiți sistemul ierarhic de clasificare.

Pentru o înțelegere și memorare mai bună a materiei în cadrul lucrului cu manualul academic, textul cursului, notele de curs, monografiile, pot fi folosite următoarele metode:

1. Metoda lui Simonide – fișa cu informația ce trebuie memorată este lăsată într-o cameră a apartamentului. Pentru reamintirea informației este suficient să treceți prin camera bine cunoscută.

2. Metoda lui Ciceron – se folosește atunci, când informația trebuie memorată într-o strictă consecutivitate. Se alege un traseu bine cunoscut și se repartizează informația scrisă pe o fișă conform traseului ales. Pentru reamintirea informației este suficient a merge pe acest traseu.

3. Metoda semnelor de reper – este o metodă efectivă de transferare a informației din afară în exterior (în memorie) și reprezintă codificarea informației în formă intuitivă și verbală.

Pentru însușirea acestei metode, trebuie însușite unele procedee:

- împărțiți materialul în părți componente păstrând logica, pentru combinarea lui în blocuri informaționale;
- efectuați „comprimarea” informației selectate;
- evidențiați informația de reper, ce trebuie codificată, atribuind astfel o asociere a informației;
- codificați informația selectată folosind repere intuitive și verbale.

Ce poate servi în calitate de cod?

- ramele de contur, indicatoarele, reprezentările schematice intuitive, simplificările verbale, culoarea, cuvintele-cheie etc.

„**A comprimă**” informația înseamnă a comprimă informația în spațiu, păstrând-o în volum.

„**Comprimarea**” informației se efectuează în scopul optimizării procesului de memorare și înțelegere.

Informația „comprimată” asigură optimal rentabilitate, comoditate în utilizare, selecțiune, noutate, originalitate, accesibilitate, plasticitate, efort moderat al priceperii.

Cum să „comprimați” informația:

- determinați scopul „înzestrării” informaționale;
- treceți la selectarea informației în conformitate cu scopul determinat – selectarea faptelor;
- gruparea faptelor;
- analizați utilizarea și valoarea informației „comprimate”;
- alcătuiți modelul informației „comprimate”.

4. Metoda „cuantor” (prima literă întoarsă)

Selectați cuvintele lungi și des folosite în activitatea concretă și profesională și codificați-le, întorcând prima literă a cuvântului.

Î – întrebuintare;

C – conducere;

T – tehnologie;

D – depistare.

5. Metoda „litera în ambalaj”

Pentru însușirea acestei metode trebuie selectați termenii-cheie ai materialului studiat, lăsând numai prima literă înconjurată de o linie:

a – analiză;

e – element;

s – sistem.

6. Metoda conspectării manualului, cărții, cursului studiat, monografiei etc.

În procesul conspectării respectați următoarele momente:

I. Divizați materialul în părți componente păstrând semantica, evidențiați ideile principale, concluziile.

II. La alcătuirea planului conspectului, formulați punctele lui, subpunctele și determinați ce trebuie să includeți în conspect pentru dezvoltarea lor.

III. Situațiile cele mai esențiale (tezele) expuneți-le consecutiv și concis cu cuvinte proprii, confirmându-le cu situații corespunzătoare.

IV. În conspect trebuie să fie incluse nu numai tezele fundamentale, dar și argumente, fapte, exemple.

V. Folosiți abrevierile, înscrieți numai cuvintele-cheie, în locul citatelor faceți trimiteri la paginile corespunzătoare, utilizați însemnările simbolice.

Metode de citire/lectură a textului de studiat din manual, note de curs, monografii etc.**1. Lectura personală**

Este o metodă de învățământ care în pedagogia interactivă este acompaniată de construirea unei viziuni personale, rezultate prin înglobarea ideilor, observațiilor, aprobărilor, dezaprobărilor, propunerilor proprii etc. Lectura personală este sprijinită de un număr mare de metode și tehnici de dezvoltare a gândirii critice, dintre care amintim metoda SINELG și metoda „jurnalului cu dublă intrare”. Acesta din urmă presupune citirea de către studenți a unui text, alegerea unui pasaj relevant, deosebit și notarea în partea stângă, eventual într-un tabel, a pasajului, iar în partea dreaptă a comentariilor personale referitoare la acest pasaj.

Pe plan mondial s-a dezvoltat un program educațional intitulat „Lectura și scrierea pentru dezvoltarea gândirii critice”, care cuprinde cadre didactice din întreaga lume și care are drept scop introducerea unor metode de instruire care să ajute studenții a învăța activ și interactiv, a gândi în mod analitic și critic, precum și a lucra prin cooperare.

2. Citirea „pe diagonală”

Trasați cu degetele două diagonale. Totodată, fiți atenți și observați care cuvinte se repetă mai des după traiectoria degetelor. Încercați, având această informație, să determinați *despre ce este vorba în text*.

3. Citirea „Slalom”

Trasați cu degetul pe pagina pe care o citiți traiectoria „slalom-ului” din 4-5 sinuozități. Atrageți atenția asupra cuvintelor care se repetă de cele mai deseori și încercați să determinați *despre ce este vorba în text*.

4. Citirea „după două verticale”

La distanța de 2-3 centimetri de la marginile din stânga și din dreapta ale paginii trasați cu degetul două linii de sus în jos. Atrageți atenția la cuvintele ce se repetă cel mai des și determinați *despre ce este vorba în text*.

5. Citirea „pe insulițe”

Pentru început confecționați un tipar: pe o foaie de hârtie, pe mărimea paginii examinate, decupați niște vizete („insulițe”) ce pe orizontală au dimensiunea de 3-4 centimetri, iar pe verticală – 1-1,5 centimetri; amplasați vizetele pe toată suprafața în mod arbitrar. Suprapuneți tiparul pe pagina cu textul corespunzător și examinați care cuvinte se repetă cel mai des în vizete. Determinați *despre ce este vorba în text*.

6. Citirea „Ping-Pong”

Treceți cu degetul sus, la distanța de 2-3 centimetri pe pagina cu textul corespunzător în direcție orizontală, în continuare, pe marginea textului, treceți în direcție verticală. În partea de jos a textului, deplasați degetul de la stânga spre dreapta amortizând amplitudinea (după analogie cu mingea de tenis – „ping-pong”). Urmăriți care cuvinte se întâlnesc cel mai des după traiectoria degetului și determinați *despre ce este vorba în text*.

Observarea sistematică și independentă

Este o variantă de tip participativ a metodei observării și este realizată de către subiectul care învață și care investighează științific nemijlocit realitatea înconjurătoare. Ea vizează formarea spiritului de observație și a spiritului științific pe care pedagogia activă nu îl percepe numai ca pe o capacitate de a utiliza procedurile

sistematice de observare atentă, activă, sistematică și de experimentare, ci și ca pe o capacitate de a defini bine o problemă, a formula cu claritate obiectivele de cercetat, a alege mijloacele adecvate pentru a le realiza, a fi conștient de limitele propriei observații, a realiza generalizări ale concluziilor obținute etc. Spre deosebire de observarea nesistematică, spontană, incidentală, în care subiectul asimilează în mod întâmplător și pasiv informațiile, observarea sistematică are caracter orientat și repetabil, este dirijată spre un scop bine determinat și acordă atenție deosebită colectării de date fiabile. De fapt, termenul „observație” provine din limba latină, de la cuvintele „servare”, la care se adaugă prefixul „ob” și are semnificația de „a avea înaintea ochilor”, „a avea ochii pe”, „a cerceta”.

Învățarea cu ajutorul fișelor de lucru

Are avantajul de a operaționaliza eficient unele activități și de a individualiza instruirea prin luarea în considerare a ritmului de lucru propriu fiecărui student.

Fișele de lucru sunt instrumente didactice care conțin activități de instruire cu caracter practic, teoretic sau teoretico-practic și care, în contextul pedagogiei interactive, pot avea un caracter predominant problematizat și euristic. Ele pot fi utilizate în toate momentele activității didactice: predare, învățare, evaluare, feedback și feedforward.

Elaborarea de referate și efectuarea de proiecte

Elaborarea de referate și de proiecte au devenit metode didactice de mare actualitate în contextul implementării noilor modalități de afirmare a calității: observarea sistematică a activității și a comportamentului studentului în grupă, autoevaluarea și interevaluarea, evaluarea pe baza referatelor și proiectelor, evaluarea cu ajutorul portofoliilor (în cadrul practicii de specialitate).

Atât referatele, cât și proiectele au la bază o documentare bibliografică și/sau o investigație experimentală. În timp ce referatele reprezintă lucrări scrise, proiectele care sunt mai complexe, finalizează fie cu un produs intelectual, fie cu un produs material.

Elaborarea tezelor de an / licență / master

Realizarea tezelor de an, de licență, de master în mod individual solicită din partea studenților posedarea unor competențe de cercetare științifică și de activitate individuală:

- documentarea și analiza literaturii;
- proiectarea demersului investigațional;
- formularea problemelor de cercetare;
- formularea ipotezelor științifice;
- cunoașterea și aplicarea metodelor de cercetare;
- realizarea propriu-zisă a cercetării;
- prelucrarea și interpretarea rezultatelor;
- generalizarea și concluzionarea;
- prezentarea scrisă a rezultatelor investigaționale etc.

Pentru a realiza individual (sau sub îndrumare) o lucrare științifică pot fi utile următoarele sugestii:

- să aveți încredere în forțele proprii, să fiți motivați;
- să alegeți pentru cercetare o problemă care vă preocupă și care este actuală;
- să alegeți tema pentru cercetare în conformitate cu potențialul propriu;
- să elaborați, în primul rând, o listă amplă de literatură actuală;
- să argumentați pe larg actualitatea, contradicția și obiectul cercetării;
- să formulați clar scopul, obiectivele și ipotezele cercetării;
- să identificați cele mai adecvate metode de cercetare;
- să analizați pe larg problema în teorie și practică a domeniului cercetat;
- să utilizați corect citatele în cadrul construirii propriului text;
- să identificați metodele de obținere și de prelucrare a rezultatelor;
- să aveți permanent în vedere că experimentul este metoda de bază a cercetării;
- să raportați concluziile cercetării la obiectivele și ipotezele înaintate;
- să aveți în vedere că designul lucrării în mare măsură reflectă calitatea ei.

În concluzie menționăm că „activitatea individuală” și „activitatea independentă” nu sunt sintagme identice. Activitatea individuală (în care forma de organizare a activității studenților este individuală), poate fi independentă (desfășurată în absența îndrumării profesorului) sau îndrumată de profesor, în timp ce activitatea independentă poate fi individuală sau prin cooperare, în grup (forma de organizare a activității studenților este pe grupe).

În acest context, relevăm că tendințele în învățământul superior european țin de deplasarea accentului de pe formele de organizare ale activității studenților în colectiv pe formele de învățare individuală și în grupuri mici.

Bibliografie:

1. Bocoș M. Instruire interactivă – repere pentru reflecție și acțiune. Ediția a II-a. Presa Universitară Clujeană, 2002.
2. Cerghit I. Metode de învățământ. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997.
3. Cristea S. Dicționar de pedagogie. - Chișinău: Grupul Editorial Litera Educațional, 2002.
4. Guțu Vl. ș.a. Teoria și metodologia curriculumului universitar. - Chișinău: CEP USM, 2003.
5. Neacșu I. Metode și tehnici de învățare eficientă. - București: Editura Militară, 1990.
6. Oprea C.L. Strategii didactice interactive. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006.

Prezentat la 12.04.2007